

Nr 130

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående höjning av postpaketportot m. m.; given Stockholms slott den 29 april 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Gösta Skoglund

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att täcka de kostnadsstegringar, som följer av den nyligen träffade överenskommelsen rörande statstjänstemännens löne- och anställningsförhållanden och som icke kan kompenseras genom rationalisering och andra åtgärder, framläggs förslag om en höjning av vissa postavgifter. Sålunda föreslås en höjning av paketportot ävensom av brevportot i vad avser de två högsta viktsatserna, vilka har ett visst samband med paketportot. Vidare föreslås närmast av tekniska skäl att försändelseslaget affärshandlingar avskaffas i den inrikes poströrelsen, vilken åtgärd kan förutsättas medföra en mindre inkomstökning. Ifrågavarande höjningar m. m. jämte vissa avgiftshöjningar, som Kungl. Maj:t eller poststyrelsen äger besluta, beräknas öka postverkets inkomster med ca 22 milj. kr. under budgetåret 1965/66.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland,
i statsrådet på Stockholms slott den 29 april 1965.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, anmäler — efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter — fråga om *höjning av postpaketportot m. m. samt anför.*

I skrivelse den 27 april 1965 har poststyrelsen framlagt förslag om höjning av paketportot ävensom i anslutning därtill av brevportot i vad avser de två högsta viktsatserna. Vidare föreslår styrelsen, att försändelseslaget affärshandlingar avskaffas i den inrikes poströrelsen. I fråga om paketportot förordas slutligen att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att intill närmare angiven tidpunkt få fastställa detsamma.

Poststyrelsen

Poststyrelsen anför, att styrelsen i mars 1965 verkställt en förnyad beräkning av postverkets driftresultat för budgetåren 1964/65 och 1965/66. Beräkningen utvisade i förra fallet överskott på 18 milj. kr. och i senare fallet överskott på 5 milj. kr. I sammanhanget hade utgifterna bedömts under den förutsättningen, att statstjänstemännens löner skulle utgå enligt oförändrade grunder efter den 1 januari 1965. Vidare hade hänsyn endast tagits till kända prisförändringar, därvid även beaktats en höjning av den allmänna varuskattnen den 1 juli 1965. Beträffande inkomsterna under budgetåret 1965/66 hade styrelsen utgått från att oförändrade porton och avgifter skulle gälla med undantag dock för avgifterna i tidningsrörelsen. Trafikvolymen bedömdes fortsätta att växa och föranleda en ökning av portoinkomsterna med 4 å 5 %.

Styrelsen framhåller, att förutsättningarna för de angivna beräkningarna numera ändrats, främst genom den i dagarna träffade uppgörelsen om vissa förbättringar av statstjänstemännens anställnings- och löneförmåner den 1 juli 1965. Uppgörelsen beräknas medföra en ökning av postverkets kostnader med ca 30 milj. kr.

I skrivelsen erinras om de fortlöpande insatser, som inom postverket görs för att genom driftrationaliseringar och besparingsåtgärder kompensera inträffade kostnadsstegringar och förbättra poströrelsens resultat, och hänvisas till de successiva intäktsökningar som följer med posttrafikens utveckling. Det står dock klart, att de förbättringar av rörelseresultatet som därmed uppnås är otillräckliga för att klara kostnadsstegringar av den storleksordning, varom här är fråga. Särskilda åtgärder för en förstärkning av postverkets inkomster framstår under sådana förhållanden såsom nödvändiga. Det erinras om att en allmän höjning av postavgifterna med i genomsnitt ca 16 % genomförts den 1 juli 1964. Styrelsen finner, att en sådan mera generell ökning av portonivån icke nu är erforderlig, utan inskränker sig till att föreslå punkthöjningar begränsade till vissa avgifter.

Poststyrelsen framhåller i sammanhanget, att postavgifterna inom respektive rörelsegrenar i princip bör vara så avpassade att de dels täcker de till den ifrågavarande rörelsegrenen hänförliga särkostnaderna, dels lämnar skäligt bidrag till de för poströrelsen i dess helhet gemensamma kostnaderna. I speciell grad gäller detta för de stora rörelsegrenarna. Den mest otillfredsställande kostnadstäckningen uppvisar härvidlag tidningsrörelsen, vars avgiftsproblem emellertid icke behandlas i detta sammanhang. En betydande rörelsegren, som numera också går med förlust, är paketrörelsen. Den bristande balansen mellan kostnader och intäkter inom denna motiverar enligt styrelsen, att en höjning av paketportot nu genomförs.

Utöver paketportot förordas en begränsad höjning av brevportot, vilken endast avser de två högsta viktsatserna. Detta motiveras bl. a. av det samband, som råder mellan portot i angivna viktsatser och paketportot. Dessutom föreslås av främst tekniska skäl slopande av försändelseslaget affärshandlingar i den inrikes poströrelsen, vilket bedöms — på sätt anges i det följande — föranleda en mindre inkomstökning. Sålunda angivna avgiftshöjningar m. m. förutsätter riksdagens medverkan. Härutöver anmäler styrelsen, att den avser att — inom ramen för ett tidigare lämnat bemyndigande åt styrelsen — vidtaga en höjning av avgifterna för masskorsband och grupp-korsband. Slutligen hänvisas till att poststyrelsen i en särskild, likaledes den 27 april 1965 dagtecknad skrivelse föreslår en ökning av de svenska terminalavgifterna i den utrikes pakettrafiken, vilka avgifter Kungl. Maj:t har befogenhet att ändra.

I anslutning till förslagen om höjning av paket- och brevportona ävensom slopande av försändelseslaget affärshandlingar anför styrelsen bl. a.

Paketportot

Poststyrelsen erinrar om den ingående undersökning av kostnader och intäkter i bl. a. postpaketrörelsen, som tidigare gjorts med avseende på förhållandena under år 1961. En aktualisering av denna undersökning till nu

gällande kostnads- och intäktsläge visar, att intäkterna i paketrörelsen icke fullt täcker postverkets särkostnader för densamma. Än mindre lämnar paketrörelsen något bidrag till bestridande av de för verkets olika rörelsegrenar gemensamma kostnaderna, vilket från företagsekonomiska synpunkter framstår som motiverat.

Det konstateras i sammanhanget, att rationaliseringsmöjligheterna inom paketrörelsen ägnats särskild uppmärksamhet från styrelsens sida med hänsyn till rörelsegrenens omfattning och starka expansion. Även om som resultat härav betydelsefulla rationaliseringsvinster redan kunnat göras och ytterligare vinster kan förväntas framöver, kvarstår dock att man på denna väg endast till en del kan uppväga kostnadsstegringen inom paketrörelsen. En höjning av pakettaxan är därför nödvändig. Nuvarande taxa har gällt sedan den 1 juli 1964.

Enligt vad poststyrelsen inhämtat bedömer även järnvägsstyrelsen, att det med hänsyn till inträffade kostnadsstegringar är erforderligt att vidtaga en höjning av statens järnvägars taxa för paketgoods. Poststyrelsen hänvisar i sammanhanget till det samband, som råder mellan de båda angivna taxorna. Det är i bägge fallen fråga om snabb befordran av godskollin med en maximivikt av 20 kg. Taxorna har en sådan konstruktion, att avgifterna för mindre och lättare paket i allmänhet blir lägre vid postbefordran, medan avgifterna för tyngre och mera skrymmande paket blir lägre vid järnvägsbefordran. Den nuvarande avvägningen av taxorna framstår för båda styrelserna som rationell, för poststyrelsens del bl. a. med tanke på att verkets transportapparat är organiserad för hantering av främst mindre försändelser. Vid det samråd som ägt rum mellan styrelserna har enighet rått om att nuvarande taxerelationer i huvudsak bör bibehållas och att en samtidig höjning av avgifterna bör genomföras den 1 juli 1965.

I enlighet härmed anser poststyrelsen, att vid nämnda tidpunkt portot för postpaket bör ändras på sätt framgår av följande sammanställning.

Vikt högst kg	Nuvarande avgift kr.	Poststyrelsens förslag	
		Avgift kr.	Höjning kr.
1	2,00	2,30	0,30
3	2,50	3,00	0,50
5	3,00	3,50	0,50
7	5,00	5,50	0,50
10	7,00	8,00	1,00
15	10,00	11,00	1,00
20	13,00	14,00	1,00

I anslutning till förslaget om en höjning av pakettaxan aktualiserar poststyrelsen frågan om beslutanderätten beträffande paketportot. F. n. gäller att ändring av detta förutsätter riksdagens medgivande. Det framhålls, att

postverket driver sin paketrörelse i konkurrens med andra transportföretag. Med hänsyn härtill har styrelsen ett behov av att följsamt och utan onödigt dröjsmål kunna anpassa taxesättningen efter successivt ändrade marknads- och kostnadsförhållanden. Önskemålet att möjligheter skapas för en snabb och flexibel anpassning av pakettaxan är sålunda i första hand betingat av postverkets eget kommersiella och företagsekonomiska intresse. Även andra omständigheter talar emellertid för att sådana möjligheter bör finnas.

Det erinras om att något medgivande av riksdagen icke erfordras vid fastställande av statens järnvägars avgifter för paketgoods. Icke heller behöver Kungl. Maj:ts godkännande inhämtas i fråga om taxesättningen för här ifrågavarande paketbefordran, utan avgifterna kan bestämmas genom järnvägsstyrelsens egna beslut. Poststyrelsen erinrar om vad som tidigare i skrivelsen anförts om sambandet mellan postverkets och statens järnvägars taxor för paketbefordran. Taxorna kan sägas vara så avpassade, att de på ett ändamålsenligt sätt kompletterar varandra. Det kan enligt styrelsens bedömning därför icke vara önskvärt för någotdera verket att genom ensidiga åtgärder av taxenatur överföra vissa slag av paketsändningar till det ena eller andra verket och i synnerhet icke om detta endast sker på kortare sikt. Sådana förändringar i trafikvolymerna är av både driftmässiga och ekonomiska skäl klart olämpliga. Med hänsyn härtill bör, bl. a. för att järnvägsstyrelsen i förutsedd utsträckning skall kunna på ett smidigt sätt utnyttja möjligheten att anpassa sina avgifter efter kostnads- och marknadsläget, även avgifterna för befordran av postpaket kunna ändras utan det dröjsmål, som kan uppkomma vid riksdagsbehandling av frågan.

En poststyrelsen tillkommande rätt att besluta om paketportot bör även innefatta befogenhet att medge rent kommersiella rabatter. Härigenom ökas postverkets möjlighet till en flexibel taxesättning vid paketedistributionen, och förutsättningar skapas för verket att effektivt konkurrera med andra distributionsföretag.

Liksom postavgifterna i allmänhet har postpaketavgifterna bevillningskaraktär, vilket förutsätter riksdagens medverkan vid deras fastställande. Riksdagen har tidigare bemyndigat Kungl. Maj:t att för tiden intill utgången av år 1966 besluta om vissa till den inrikes posttjänsten hörande avgifter samt om de till den utrikes posttrafiken hänförliga avgifterna. Med hänsyn till författningsrättslig praxis synes hinder icke föreligga för en motsvarande överflyttning av bestämmanderätten i fråga om paketavgifterna. Icke heller synes några bärande skäl kunna anföras mot att poststyrelsen i likhet med vad som gäller för järnvägsstyrelsen ges befogenhet att inom ramen för den av statsmakterna fastställda allmänna ekonomiska målsättningen för verket självständigt anpassa ifrågavarande avgifter efter de aktuella kostnads- och marknadsförhållandena. Styrelsen vill i anslutning härtill framhålla, att paketrörelsen ligger utanför postmonopolets giltighetsområde och att den som tidigare nämnts drivs i konkurrens med andra transportfö-

retag. Avgifterna utgör betalning för postverkets tjänster till allmänheten och avser icke i någon mån att tillföra staten inkomster av fiskal karaktär.

Ett bemyndigande av riksdagen i fråga om paketportot — vilket bemyndigande förutsätts innefatta rätt att besluta om tilläggsavgifter för skrymmande och bräckliga paket samt för ilpaket — bör enligt poststyrelsen lämpligen lämnas för tiden intill utgången av år 1966. Därefter får frågan om en förlängning tas upp i samband med att förslag framläggs för 1966 års riksdag om förlängning av övriga bemyndiganden.

Brevportot

Såsom framgår av det föregående inskränker poststyrelsen sig i fråga om brevportot till att föreslå höjningar i de två högsta viktsatserna. Förutom de ekonomiska skälen för en sådan begränsning har styrelsen beaktat, att brev i de högsta viktsatserna ofta utnyttjas för varusändningar och att därför en viss anpassning till paketportot är befogad. Nuvarande brevporto har gällt sedan den 1 juli 1964.

Styrelsens förslag till höjning av brevportot framgår av följande sammanställning.

Vikt högst gram	Nuvarande avgift kr.	Poststyrelsens förslag	
		Avgift kr.	Höjning kr.
20	0,40	0,40	—
125	0,80	0,80	—
500	1,20	1,50	0,30
1 000	2,00	2,30	0,30

Affärshandlingar

I allmänna poststadgan anses såsom affärshandlingar alla sådana handlingar och dokument, helt och hållet eller delvis skrivna eller ritade, vilka icke har egenskapen av verklig och personlig skriftväxling. Denna allmänna definition kompletteras i stadgan med en rad konkreta exempel på handlingar, som anses ha en sådan karaktär.

Enligt gällande bestämmelser utgår för inrikes korsband innehållande affärshandlingar samma porto som för exempelvis trycksaker, dock med en minimiavgift av 40 öre. För affärshandlingar till utlandet utgår också samma porto som för trycksaker, dock med en minimiavgift i detta fall av 60 öre.

I fråga om försändelseslagets omfattning uppges att under år 1964 totalt ca 14 milj. affärshandlingar expedierades. Detta ställs i relation till det totala antalet under samma tid expedierade brevfrösendelser, vilket uppgick till 1 400 milj.

Poststyrelsen framhåller, att världspostkongressen i Wien år 1964 be-

slutat, att försändelseslaget affärshandlingar skall slopas i den internationella posttrafiken den 1 januari 1966. Beslutet innebär, att handlingar och dokument som hittills befordrats som affärshandlingar i fortsättningen i regel skall befordras som brev. I vissa särskilt angivna fall förutsätts alternativet dock bli befordran mot trycksaksporto. De skäl som vid kongressen anfördes för åtgärden var bl. a. följande. Det hade i praktiken visat sig svårt att klart precisera de dokument, som var att hänföra till affärshandlingar. Den grundläggande definitionen var allmänt hållen och hade därför måst kompletteras med utförliga anvisningar och kommentarer. Det hade likväl visat sig ogörligt att ge föreskrifterna en så konkret utformning, att en alltigenom enhetlig portoberäkning kunde ske. Härtill kom att antalet affärshandlingsförsändelser var förhållandevis obetydligt och att viktigare dokument av affärshandlingskaraktär brukade sändas som slutna brev. Under sådana förhållanden skulle ett avskaffande av försändelseslaget icke innebära någon större olägenhet för avsändarna i allmänhet.

I anslutning härtill och under hänvisning till de anförda skälen anser poststyrelsen, att försändelseslaget affärshandlingar bör slopas även i den inrikes posttrafiken. I sammanhanget anføres att den danska postförvaltningen redan fattat principbeslut av sådan innebörd i fråga om den inrikes posttrafiken i Danmark och även ingivit framställning i ärendet till regeringen. Även övriga nordiska postförvaltningar avser att vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en anpassning till de internationella bestämmelserna.

Poststyrelsen framhåller, att slopanDET av försändelseslaget affärshandlingar givetvis icke innebär någon inskränkning i postkundernas möjligheter att med posten sända handlingar av ifrågavarande slag. I den internationella trafiken avses såsom nämnts vissa närmare angivna handlingar även i fortsättningen kunna befordras mot trycksaksporto. Poststyrelsen ämnar senare under året återkomma till frågan i vad mån motsvarande bestämmelser skall gälla i den inrikes trafiken. I övrigt kommer handlingar av ifrågavarande slag att inom landet kunna sändas som brev. I de fall det är fråga om försändelser med en vikt av högst 20 gram uppstår därvid ingen avgiftshöjning. Det uppges, att av antalet under år 1964 expedierade affärshandlingar ca 42 % hade högst nämnda vikt. I övriga fall uppkommer en avgiftshöjning. Denna får ses som en av utvecklingen motiverad anpassning av avgiftssystemet innebärande att länge sedan tillkomma och av äldre tiders förhållanden betingade specialtariffer slopas. Poststyrelsen finner det svårt att i dagens läge motivera en lägre avgift för postbefordran av de som affärshandlingar betecknade handlingarna än för befordran av andra försändelser innefattande skriftliga uppgifter.

Styrelsen föreslår sålunda, att försändelseslaget affärshandlingar — närmast som konsekvens av dess slopanDE i den internationella posttrafiken — avskaffas i den inrikes posttrafiken den 1 januari 1966.

Ekonomiska beräkningar

För att täcka de ökade kostnaderna till följd av den träffade löneupp-görelsen, vilka i det föregående angivits till ca 30 milj. kr., står i första hand till styrelsens förfogande det tidigare förutsatta överskottet för bud-getåret 1965/66 om 5 milj. kr.

Härtill kommer de inkomstökningar för samma budgetår, som följer av ett genomförande av de tidigare framförda förslagen. Sålunda beräknas en inkomstökning med 11 milj. kr. till följd av höjningen av paketportot, med 6,5 milj. kr. till följd av höjningen av de två högsta viktsatserna av brev-portot samt med 1,5 milj. kr. i anslutning till slopandet den 1 januari 1966 av försändelseslaget affärshandlingar. Den höjning av avgifterna för grupp- och masskorsband, som poststyrelsen själv avser att genomföra den 1 ja-nuari 1966, beräknas ge en ytterligare inkomstökning av 2 milj. kr. och den höjning av de svenska terminalavgifterna i den utrikes pakettrafiken, som styrelsen i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t föreslår vid samma tidpunkt, en ökning av 1 milj. kr. Den sammanlagda inkomstökningen skulle sålunda bli 22 milj. kr.

Poststyrelsen uppger slutligen, att den genom kostnadsbesparande åt-gärder beräknar att kunna nedbringa postverkets utgifter under budget-året 1965/66 med ca 5 milj. kr.

Departementschefen

Av det föregående framgår hur postverkets driftresultat påverkas av den lönekostnadsstegring, som blir en följd av främst den nyligen träffade överenskommelsen om vissa förbättringar av statstjänstemännens anställ-nings- och löneförmåner den 1 juli 1965 och som för budgetåret 1965/66 beräknas till ca 30 milj. kr. Av detta belopp avser ca 22 milj. kr den egent-liga poströrelsen och återstoden postbanken. De av poststyrelsen framlagda kalkylerna utvisar, att de medel som står till förfogande för ifrågavarande budgetår icke på långt när förslår till att täcka angivna kostnadsstegring. Sålunda har överskottet i poströrelsen för budgetåret 1965/66 tidigare — under förutsättning av oförändrade löner och oförändrad avgiftsnivå — uppskattats till ca 5 milj. kr. För att under sådana förhållanden kunna uppnå ett tillfredsställande driftresultat har poststyrelsen sett sig nödsakad att föreslå vissa avgiftshöjningar den 1 juli 1965, nämligen i fråga om pa-ketportot och de två högsta viktsatserna av brevportot, vilka har ett visst samband med paketportot. Vidare föreslås närmast av tekniska skäl slo-pandet av försändelseslaget affärshandlingar, vilken åtgärd medför en mind-re inkomstökning.

Vad sålunda föreslagits anser jag mig kunna tillstyrka. Ekonomiskt be-döms ifrågavarande höjningar m. m. — jämte vissa förutsatta avgiftshöj-

ningar, som bestäms av Kungl. Maj:t eller poststyrelsen — innebära att postverkets inkomster under budgetåret 1965/66 stiger med ca 22 milj. kr. Denna ökning i förening med det medelsutrymme om 5 milj. kr., som i utgångsläget står till förfogande, rymmer den nu beräknade kostnadsstegringen för den egentliga poströrelsen under 1965/66 om ca 22 milj. kr. Den marginal som därutöver skapas är mycket knapp med hänsyn till de ytterligare utgiftsökningar, som kan uppkomma under budgetåret. Då det gäller att möta sådana bör man emellertid även räkna med de besparingsåtgärder, som poststyrelsen i sin skrivelse bedömt möjliga.

I fråga om det nyssnämnda slopandet av försändelseslaget affärshandlingar i den inrikes poströrelsen, vilket avses ske den 1 januari 1966 i anslutning till försändelseslagets avskaffande i den internationella posttrafiken, må framhållas att detta i princip innebär, att de nu såsom affärshandlingar betecknade försändelserna i stället befordras som brev. Härvidlag överväger poststyrelsen i vad mån det i särskilda fall är motiverat med bestämmelser, som medger befordran mot trycksaksporto.

Jag vill slutligen beröra poststyrelsens förslag att Kungl. Maj:t skall inhämta riksdagens bemyndigande att fr. o. m. den 1 juli 1965 bestämma paketavgifterna med rätt för Kungl. Maj:t att i sin tur delegera beslutanderätten i fråga om dessa till poststyrelsen. I och för sig finner jag starka sakliga skäl tala för att postverket i sin paketrörelse ges den ekonomiska rörelsefrihet, som det föreslagna bemyndigandet siktar till. Här för talar främst att paketrörelsen drivs i konkurrens med andra transportföretag. Det bör i sammanhanget också erinras om, att statens järnvägar redan har befogenhet att bestämma avgifterna i sin motsvarande paketrörelse och att de båda verkens paketrörelser kompletterar varandra på ett sätt, som motiverar samordning i fråga om taxor och taxeändringar.

Jag anser mig likväl icke nu böra framlägga förslag i ämnet. Av riksdagen tidigare lämnade bemyndiganden att besluta om vissa postavgifter utlöper med utgången av år 1966, och det synes lämpligt att tidsmässigt samordna de olika bemyndigandena. Eftersom det redan vid nästa års riksdag blir aktuellt att ta upp frågan om förlängd giltighet för de nu gällande, synes frågan om bemyndigande att bestämma paketavgifterna böra prövas i detta sammanhang.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta att avgifterna för inrikes paket samt för inrikes brev i vad avser de två högsta viktsatserna skall fr. o. m. den 1 juli 1965 utgå med de belopp, som jag förordat i det föregående;

b) medge att försändelseslaget inrikes affärshandlingar avskaffas den 1 januari 1966.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bert Holmberg